

la Serra del *Fáto*, a Poboleda (Priorat, sota el Mont-sant) (XII, 19): originàriament Serra d'*Alfáto*.

En apèndix cal donar compte d'un parònim, bastant veí del nostre (3): que hem de distingir, però, d'aquest i del (1).

Beniaton o *Beniato*. És un despoblat morisc de prop de Gandia. Apareix en la forma *Beniaton* 21 vegades en donacions de 1249 del Rept. (registre 6, Bof., pp. 510-513) és 20 vegades *Beniaton*, i només un cop *Benietos* a la p. 511 (*El Arch.* I, 223; id. III, 82). SSiv., 116, s. v. *Benieto*, el cita de 1485; era de la parr. de St. Josep de Gandia el 1535 i el Beato el passà a la parr. d'Almoines, amb 30 cases de moriscos; Lapeyre, dient-li també *Benieto*, el troba en els censos de moriscos de 1527 a 1603, amb 30 o 35 cases; Reglà (p. 117) amb 90 moriscos l'anomena *Benietos* [lleg. *Benietos*].

L'*ETIM.* em sembla ser un NP aràbic ben diferent dels presents (1, 2, 3), car aquí no hi pot haver hagut *-f-*. Probablement un derivat de l'arrel *ʿtūw*, arrel de l'àrab general i de pertot 'pendre, rebre, donar', també hispànic («dare» *RMa*, 103, 303), i productiva de NPP (3 en Hess, 40), també en les altres fonts d'Àràbia, d'Egipte (Littmann, 86) i d'Algèria (*GGAlg.*). Es pot tractar de *ʿAtwān* (Hess) que fonèticament passaria a (*Beni)atōn(n)*, *Benietó*; a Algèria apareix en formes que en poden ser meres variants: *ʿAtūū*, *ʿAtuwī* (i *ʿAtūm*, *ʿAtā*) (*GGAlg.*, 19). Més arbitrària l'*etim.* PINNA HIĀRŪS que suggeria jo en el vol. I, p. 258.

¹ Hi ha vacil·lació en el *Rept.* (ed. Bof.) i en Quadrado, car llegim una Alcheria *Maymon Abbenbat* en te. d'Inca (Bof., p. 81), però Quadrado hi posa «Alq. *Maymon Aben-Hud*» (453); si hi hagués *H-tindriem* una altra *etim.* aràbiga, però aquestes formes no poden tenir crèdit: ja la combinació *-bhenb-* mostra que hi deu haver hagut una corrupció o altra, en la còpia, que Quadrado es devia esforçar per corregir, en forma duplicada. Alguna cosa n'havia escrit ja AMAlcover (*BDLC* xiv, 1926, 185); però res en la ed. de l'*AlcM*. No se'n va tractar en el vol. I, perquè aproximadament ja valia (salvant (1)), el que en va dir l'Oliver-Asín, seguit per *AlcM*, 2a. ed. — ² *Ibn Fābd* en Al-Ĥoṣānī, p. 371 (de l'àrab). O *ʿfaddān* «ager» (*RMa*), d'on *Faden alleux* (*Rept. Mall.*, 8) 'camps de l'ametllerar'.

Fatre, caseta (de)l ~ (a Oliva), V. *Fatarella* (n. 3)

FATXES

Llogaret a l'extrem del Baix Camp de Tarragona, agre. a Vandellòs. A l'entrada del coll per on el camí passa a Tivissa i Ribera d'Ebre.

PRON.: *fàçes* oït a Vandellòs (1932, 1955) i en les enquestes de Tivissa, Vandellòs i Llaberia (xv, 4-21). És falsa i inoïda la forma *Fatges*, d'alguns escrits (*N.C.E.C.*) i d'Iglésies, que en dóna una bona foto a la p. 352 (*Guies* II, 315, 17, 35, 50, 51). La situació està ben marcada en els croquis de les pp. 13 i 15 de la dita guia.

I amb més detall en el mapa a 1/100.000 reproduït a la p. 16 del llibre de M. Bru i Borràs,¹ d'on traiem les dades següents. En el coll de Fatxes, immediat damunt el llogaret, s'enllacen la carretera que hi ve des de Reus (40 k.) amb la que s'hi ajunta de l'Hospitalet a Móra (en el k. 176). L'any 1787 consta que tenia 4 focs o famílies (Bru, p. 267). Segons els censos del S. XIX, puja de 33 hab. a 77, i en el S. XX baixa fins a 10 (1950) (Bru, p. 313).

MENCIONS ANT. 1340: «un camp a *Fatxes*, que fo de moros, 1 troç de terra a *Fatxes*» Capbreu d'Entença, fº 2r, 3r, 11v; «la Coma de *Fatxes*», ib. 5v; 1456: els consellers de Barcelona envien uns comissionats «per veure lo camí faedor --- de Flix al port de Salou --- faent la via de Tivissa fins al mas de N'Algerri e --- la solana a la davallada de la serra de *Fatxes* --- e seguint torrent avall --- en lo lloc apelat Vall de Lor ---» (Bru, 180, amb cita de GHurtelbise i CCandi, *Diet. de l'antic Consell Barceloní*).

ETIM. Nom mossàrab que deu expressar la situació del lloc, com el primer paratge on, venint de Tivissa, s'arriba a la 'cara' o vessant de mar: ll. *FACIES* 'les cares', amb el tractament *-C-* com *č*, normal en mossàrab.

D'un *DERIV.*: *FATXAL*, el vessant que dóna a mar, a les muntanyes de la costa d'Alcalá de Xivert (entre Alcossebre i Peníscola, entre San Benet i la cota 141 d'IGC): «allí és a *façâl*» en digueren els inf. d'Alcalá, 1961 (xxxviii, 182). Del ll. *FACIALIS* 'relatiu a la cara', que consta substantivat *faciales* en l'Edicte de Dioclecià, i traduït *προσωπίδιον* en molts glossaris arcaics, greco-llatins (*CGL* II, 422; III, 216, 231, 445, 477, 651): dim. de *προσῶπον* 'cara', potser en el sentit de 'cara d'un objecte'.

Potser també són derivats del mateix mot mossàrab provinent de *FACIES* altres dos noms val. de pdes. muntanyenques: *Fatxardet* te. Torrent (xxx, 138.21); i fins potser el Collado *Fatxutx* damunt d'Altea, també de cara a mar.

Però en aquest podria figurar una forma del sufix *-UCIUS* (tan descabdellat en la nostra onomàstica, com va demostrar Aebischer, *On. Cat.*, 19, per més que sigui sobretot en NPP), del qual, però, no manquen alguns representants en la toponímia mossàrab de les Illes: *Alcotx* (vol. I, 33), *Ferrutx* (p. 141); no crec que pugui aparellar-se amb els NLL balears en *-utx* de *-os*, com es va suggerir en el vol. I, p. 145, car aquest trasllat d'accent és peculiar de la toponímia balear i enlloc més; no descarto, en canvi, que es tracti d'un NP derivat de *Hağğ*: *Hağğ* (*GGAlg.*, 175, arrel amb dos derivats en Hess), però la *-tx-* i no *ğ* sembla oposar-s'hi. Cf. *Ferrús* (nom del tipus en *-UCIUS*, d'Aebischer) llogaret a l'Urgellet; i els NPP (i NLL) en *-uç* (*Coll Cardús* al Vallès occidental).

Fatxardet pot ser també derivat de **façe* mossàrab amb sufix *-ard-et*. O bé, com suggerim supra (art. *far-datxo*) metàtesi de *Fardatxet*, de la família de *far-datxo* (*DECat* v, 70b), i de *Fartàritx* (vol. I, s. v.).

¹ *Fulls d'Història de la vila de Tivissa i del seu territori antic*, Bna., 1955, 380 pp.